

Кнут Гамсун

Эдварда

ЯНГИ АСР АВЛОДИ
ТОШКЕНТ
2015

УЎК: 821.113.5-3

КВК: 84(4Нор)

Г – 18

Гамсун, Кнут

Эдварда: роман / Кнут Гамсун. Таржимон: Муҳиддин Омон. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2015. – 280 б.

ISBN 978-9943-27-606-2

Таржима асарнинг муваффақияти нимада? Унинг муваффақияти асарни қайси тилга таржима қилинишидан қатъи назар, худди уни аслиятдаги каби ўқишинг, тушунишинг, ҳис қилишинг, изтироб чекишинг... ва ҳоказоларда.

Кнут Гамсуннинг «Эдварда» асари билан ўзбек китобхони илк бора танишмоқда. Айтиш жоизки, инсон қалбини тўлқинландирадиган, барча шодликлару ғам-қайғулар жо бўлган бизнинг яширин маконимиз – кўнглимиз билан сирлашишга имкон берадиган бундай асарлар адабиётда бармоқ билан санарли.

«Эдварда» бизнинг қалбимизга шуниси билан яқин. Ушбу асарни айнан шоир-таржимон ўтиргани ҳам бежиз эмас. Асардаги ҳар бир қахрамон ҳолати, унинг шодлигию қайғуси, изтиробию аламларини, қалбидан кечаётган майда азобларигача бирга туйамиз. Худдики, у бизга бегона эмасдек. Баайни... биз уларнинг ўзига айланамиз...

Азиз китобхон! Сизни ўзбек тилида янги таржима асарни ўқиш имконияти пайдо бўлгани билан муборакбод этамиз.

УЎК: 821.113.5-3

КВК: 84(4Нор)

Таржимон:

Муҳиддин ОМОН,

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси

ISBN 978-9943-27-606-2

© «Эдварда» («Пан») К. Гамсун.

© Ўзбек тилига таржима, Муҳиддин Омон.

© «Янги аср авлоди», 2015 йил.

Сўнгги кунларда мен нуқул шимол ёзининг узоқ чўзиладиган кунлари ҳақида ўйлаганим-ўйлаган бўлиб қолди. Хаёлимдан ўша ёз кунларини кечирганим – ўрмон, унинг ортидаги менга муқим қўналға вазифасини ўтаган ўрмон қоровулхонаси чиқмаётир. Ва мен тобора узайиб бораётган кунларимни қисқартириш мақсадида, тўғрироғи, шунчаки кўнгилхушлик учун бирор нарса қоралашга ҳаракат қилдим. Вақт жуда имиллаб ўтаётир, мен эса уни жадалроқ ўтиши учун ҳеч нима қила олмайман; ҳолбуки, кўнглимни ҳеч бир ғам-ғусса ёки ташвиш безовта қилаётгани ҳам йўқ, шул вайдан чин маънода ташвишлардан холи, бамайлихотир яшаётирман. Ҳаётимдаги ҳамма нарсадан розиман, тўғри, ёшим ўттизга бориб қолди, аммо бу ҳали анчагина узоқ яшадим, дегани эмас-да! Бир неча кун аввал мен почта орқали, олисдаги бир одамдан иккита қуш патини олдим, дарвоқе, у менга бу патларни ҳечам юбориши керак эмасди, аммо нима ҳам дердим, у шундай қилибди. Иккита ям-яшил қуш патларини гербли қоғозга ўраб, елимлаган ҳолда муҳрлаб менга юборибди. Бу қуш патларини томоша қилишнинг ўзи мароқли эди, улар шунақанги яшил тусдаки, шундай товланардики, асти сўраманг. Умуман олганда,

мени ҳеч нима безовта қилаётгани йўқ, тўғри, чап оёғимдаги ўқтин-ўқтин оғриқ бераётган санчиқни айтмасам, албатта; у ҳам аслида алақачон битиб кетган эски жароҳатимнинг асорати.

Эсимда, бундан икки йилча аввал вақт, ҳозиргидек эмас, аксинча жуда тез ўтаётганди, ўшанда мен кўз очиб юмғунимча ёз мавсуми тугаб бўлувди. Булар роппа-роса икки йил аввал, яъни 1855 йилда содир бўлган. Мана, бугун мен, шунчаки ўзим учун, ўша кунларда бошимга тушган кўргиликлар, воқеа-ҳодисаларнинг бариси ҳақида ёзишга қарор қилдим, эҳтимол, буларнинг ҳаммасини шунчаки тушимда кўргандирман. Энди у нарсаларнинг кўп тафсилотлари хотирамдан кўтарилиб кетган, ахир мен у воқеалар ҳақида ҳечам эсламагандим-да: аммо бир нарсани ҳеч унутмайман, ўшанда тунлар ниҳоятда ёруғ бўларди. У пайтлар менга жуда кўп нарсалар ғалати туйиларди: бир йил ўн икки ойдан иборатлигини ҳамма билади, албатта, бироқ ўшанда назаримда тунлар худди кундузга айланиб қолгандек эди, чунки қоқ тунда осмонга қарасангиз ҳам, ирмига бўлсин, бирорта-бир юдуз милт этиб кўринмасди. У ердаги одамлар ҳам мутлақо бошқача, умримда уларга ўхшайдиганларни учратмаганман; баъзида менга бир кун аввал она сути оғзидан кетмаган мурғак гўдак атиги бир кечадаёқ улғайиб, ақлли, хушсурат ҳилқатга айланиб қолгандек туйиларди. Йўқ, бунинг сиз ўйлаган сеҳру жодуга ҳеч бир алоқаси йўқ, ҳечам, шунчаки мен шу пайтгача бунақасини учратмагандим... О, Худо ҳақи, чиндан-да учратмагандим... ҳеч қаерда ва ҳеч қачон...

Шундоққина денгиз бўйидаги маҳобатли оқ уйда тақдир мени қисқа муддат бўлса-да бутун фикру зикримни, хаёлимни банд қилиб қўйган бир аёл билан рўбару қилди. Энди эса у ҳақда онда-сонда бир эслаб қолмасам, астойдил ўйлаб, бош қотириб ўтириш хаёлимга ҳам келмайди, тўғрироғи уни деяри унутиб ҳам юборганман; аксинча, мен энди кўпроқ мутлақо бошқа нарсаларни эслайман; айтайлик, денгиз қушларининг баланд овозда «қағиллаш»ларини, ўрмон бағридаги ов манзараларини, у ерда кечган тунларни, жазирама ёзнинг-ку, ҳар бир соати эсимда. Дарвоқе, бизни у билан бир тасодиф учраштирганди, агар ҳаётимда ана шу тасодиф бўлмаганда, балки, у ҳақда бир кун ҳам ўйлаб ўтирмасдим.

Қоровулхонада туриб мен кичик оролчаларда, сув сатҳига бўртиб чиққан қоятошлар юзасида содир бўлаётган ғала-ғовурни, улкан баҳрул уммоннинг мўъжазгина бир қисмини, олисдан бўй чўзиб турган мовий чўққиларни кўра олардим. Қоровулхонанинг ортида эса ўрмон, ўрмон бўлганда ҳам ҳад-ҳудудсиз, бепоён ўрмон ястаниб ётарди. Мен дарахт илдизларининг, япроқларининг ҳидларидан, ажабтовур мойга тўлган қарағай мумларининг мушкин бўйларидан шу қадар роҳатланар ва шодланардимки, асти сўраманг; фақат ўрмондагина ўзимни тинч, сокин ором бағрида, кучли ва соғлом ҳис этардим, ҳеч нарса мени безовта қилмас, бадимга тегмасди. Худонинг берган куни Эзоп билан тоққа чиқардим ва менга шундан ўзга ҳеч нарса керак ҳам эмасди гўё; тоққа чиқдимми – бас, гарчи ҳали чўққиларда қор мўл-кўл эса-да, баъзи жойлардаги эрувгар-

чилик сабаб атроф ола-чалпоқ тусда қорайиб кўринарди. Якка-ю ягона дўстим Эзоп эди. Бугун унинг ўрнини Кора эгаллади, у пайтлар Эзоп, яъни кейинчалик мен ўз қўлим билан отиб ташлаган кўшпагим – Эзопгина чин дўст эди менга.

Кўпинча кечқурунлари бизга қўналға бўлмиш қоровулхонага яқинлашарканман, юрагим ажиб бир тарзда хапқириб кетар, бутун вужудимни қувончли бир титроқ чулғарди, шундай пайтларда мен Эзоп билан қанчалар яйраб яшаётганлигимиз ҳақида гаплаша бошлардим. «Мана, ҳозир ўчоққа олов ёқамизда, сен билан маза қилиб қуш эти пишириб, тановул қиламиз, – дердим. – Хўш, бунга нима дейсан?» Кечки овқатни еб бўлганимиздан сўнг Эзоп ўчоқ ортидаги ўз ўрнига узала тушиб ётиб оларди. Мен эсам бамайлихотир трубкамини бурқситиб, сўрига ясланардим-да, ўрмоннинг сокин гувранишларига қулоқ тутардим. Шамол бизнинг кулбамиз томонга эсарди. Шу сабабли мен олис тоғлардаги ўрмон қарқурунининг қағиллашларини бемалол ва аниқ-тиниқ эшитиб олардим. Баъзан эса бутун борлиқ бирданига сув қуйгандек тим-тирс, жимиб қоларди.

Мен кўпинча, уст-бошимни ечиб ҳам ўтирмасдан уйқуга кетардим, эрталаблари денгиз қушларининг безовта қичқирикларигина мени уйғота оларди. Шунда мен кулбачамнинг деразасидан боқиб, дастлаб улкан оқ бинони, кейин Сирилунн¹ пристанидаги ўзим ҳар куни нон харид қиладиган дўкончани кўрардим. Шунда ҳам ётоқчамдаги сўридан дарҳол туриб кет-

¹ Сирилунн – Норвегиянинг шимолида жойлашган кичик порт шаҳар. *Таржимон изоҳи.*

мас, балки бирор муддат ўзимнинг шу тобда Норвегиянинг энг шимолидаги Нурландек¹ масканида, бепоён бир ўрмоннинг энг чеккасидаги қоровулхонада эканлигимдан алоҳида сурур туйиб, ҳузурланиб ётаверардим.

Эзоп эса бундай пайтларда ўзининг узун ва озғин танасини чўзиб кериша бошларди, дам-бадам эснаб, думларини чаққонлик билан ликиллатарди, итнинг бу хатги-ҳаракатларидан бўйнидаги боғич шилдирар, оқибатда мен ҳам ўрнимдан сакраб туришга мажбур бўлардим. Қизиғи шундаки, мен ўшанда атиги учтўрт соатгина ухлаган бўлсам-да, тиниқиб дам олар, кайфиятим аъло, ўзимни худди тун билан тўйиб ухлагандек тетик, кўнгли тўқ ва хотиржам сезардим.

Жуда кўп тунларимиз айна шундай кечарди.

Баъзан шундай бўладики, тегрангда ёмғир шаррос қуяди, бўрон айқиради, лекин кутилмаганда, мана шундай рутубатли, қора булутли бир кунда сени ҳеч бир сабабсиз, аллақандай хушнудлик чулғайди. Оқибатда сен кўнглинда мойдай чайқалиб турган ушбу ҳузурли кайфиятни тўкиб юбормаслик учун жон ҳовучлаб юра бошлайсан. Баъзан эса саҳар мардондан ўрнингдан туриб оласан, турасан-у дафъатан кўз олдингда намоён бўлган кенгликларга тикилиб қоласан, кейин секингина қулиб, атроф-теваракка аланглайсан. Бундай пайтларда ни-

¹ Нурланн – Норвегиянинг шимолий ўрмонлари бағридаги кичик аҳоли турар жойларидан бири. *Таржимон изоҳи.*

малар ҳақда ўйлайди киши? Исталган нарса ҳақда, айтайлик: деразангнинг ойналари чиннидай тоза эканлиги, унда ялтираб жилваланаётган бир қатим нур, шундоққина деразадан кўриниб турган зилол дарё, ва ҳатто, мовий булутларнинг бағридаги олачалпоқ туйнуклари ҳақида ҳам ўйлашинг мумкин. Бундан ортиқ нима ҳам дейиш мумкин, аслида, бундай лаҳзаларда кишига ортиқча бирор нарсанинг ҳо-жати ҳам йўқ-да.

Гоҳида эса бунинг тамоман акси бўлади: ҳеч бир ғайриоддий ҳодиса, ажабтовур томоша ҳам сени дилингдаги сокин ўй-хаёлларингдан, маҳзун кайфиятингдан айира олмайди. Ҳатто шовқин-сурон, ўйин-кулгилар билан тўлиб-тошган рақс кечасида ўтириб ҳам сен бу ердигиларнинг шодлигига шерик бўлолмаслигинг, фақат ўз хаёлларинг гирдобида қолаверишинг мумкин. Сабаби, бизнинг барча шодликларимизнинг ҳам, қайғу, андуҳларимизнинг ҳам манбаи, керак бўлса – сарчашмаси фақат ўзимизда, ўз қалбимиздадир.

Мана, мен, ана шундай ғаройиб бир кунни ҳалиям эслаб юраман. Ўшанда соҳил бўйига тушгандим. Бирданига кучли жала бошланиб, нима қиларимни билмай, шу яқин атрофдаги қайиқлар қўйиладиган кулбачага ўзимни урдим. Хужрага кириб, ўзимча қўшиқ хиргойи қила бошладим, жуда астойдил, мароқланиб эмас, албатта, шунчаки, вақтни ўтказиш учун, дегандай. Эзоп мен билан бирга эди. У ҳам ёнимда чўк тушиб қўшиғимга синчковлик билан қулоқ берганди. Бирор фурсат ўтиб, ўзим ҳам куйлашдан тўхтаб, атрофга эътиборлироқ

қулоқ тутдим. Шунда алақандай кишиларнинг ғала-ғовур товушларини эшитдим. Бу овозлар борган сари биз томон яқинлашар, тобора яқинроқдан эшитиларди. Кейин, тасодифан, мутлақо тасодифан мен ёмғирдан паналаб ўтирганим – ҳужрачанинг эшиги шарақлаб очилди. Эшикдан эса иккита жаноб ҳамда бир қиз худди ўқдек отилиб кириб келишди. Уларнинг кайфияти аъло, хандон отиб қулишар, ўзаро бир-бирларига бақир-чақир қилишарди:

– Ҳой, тезроқ, тезроқ бўлинглар! Жала ўтишини шу ерда пойлай қоламиз!

Мен ўрнимдан турдим.

Эркаклардан бири оҳорланмаган бўлса-да, оппоқ манишка, яъни қадама кўкракли кўйлақда эди, кўйлақнинг айнан шу жойи жиққа ҳўл бўлиб, гўё пуфакчалар билан қоплангандек бўртиб қолган; ҳўл кўкрақда эса брильянт кўзли тўғнағич осилиб турарди. Бу киши оёғига узун тумшуқли, кўринишидан жуда бошқача, бежирим қилиб тикилган олифтанамо бошмоқлар кийиб олганди. Мен унга таъзим қилдим, у шу атрофда савдогарлик қиладиган жаноб Мак бўлиб, мен доим унинг дўконидан нон харид қилганим учун бу жанобни яхши танирдим. Дарвоқе, у мени бир-икки бор уйига ҳам таклиф қилган. Бироқ, мен ҳалигача бунга вақт топа олмаган, тўғрироғи, бу ҳақда жиддий ўйлаб ҳам кўрмагандим.

– Ие, ана холос! Ўзимизнинг танишлар-ку! – деди у менга тикилиб. Кейин кутилмаганда юз берган бу воқеликка изоҳ бергандек, гапини давом эттирди. – Ҳа, бизлар бир тегирмон бошига чиқиб келмоқчи бўлгандик, аммо кўриб турга-

нингиздек, ортга қайтишга мажбур бўлдик. Бу об-ҳавони қаранг-а, жала қурғур зап қамчилади-да ўзиям! Хўш, бизнинг Сирилуннга қачон қадам ранжида қиласиз, жаноб лейтенант?

У саволига жавобимни ҳам кутмай, мени ўзи билан юрган пастак бўй, қоп-қора соқолли жаноб билан таништирди. У қўшни қишлоқда яшайдиган доктор экан.

Қиз эса бу пайтда нозик шляпасига қадалган ҳарир тўрни бурнигача кўтариб, Эзоп билан оҳиста суҳбатлаша бошлади. Қизнинг кофтаси эътиборимни тортди, у ниҳоятда титилиб, идраб кетганлигидан ва бир оз қийшайган илгакли қадамаларидан билдимки, кофта бир неча бор қайта бўялган эди. Жаноб Мак қизни ҳам менга таништирди, унинг исми Эдварда бўлиб, Макнинг қизи экан.

Эдварда ҳарир тўр остидан мен томонга илкис бир қараб қўйди-да, тагин Эзоп билан шивирлашишда давом қилди, кейин итнинг бўйнидаги тасмага битилган ёзувни ўқишга тушди.

– Демак, сени Эзоп деб чақиришаркан-да... Доктор, Эзоп ўзи ким бўлган? Мен фақат унинг масаллар ёзганлигини биламан. Янглишмасам, Фригиялик¹ бўлган-а? Йўқ, тагинам билмадим.

Мен унга қараб туриб ўйлардим: фирт ёш бола экан-ку бу қиз, худди мактаб ўқувчиси-я. У баланд бўйли, ўн беш-ўн олти ёшлар атрофида бўлса-да, ҳали балоғатга етмаган; қизнинг узун ва қорамтир қўллари қўлқопсиз эди. Эҳтимол, у уйига борибоқ, бирор бир луғат ёки сўзликдан Эзоп ҳақидаги маълумотларни қи-

¹ Фригия – Кичик Осиёдаги қадимий шаҳар номи. Айрим тарихий маълумотларда машҳур масалнавис Эзоп ушбу шаҳарда туғилганлиги қайд этилган. *Таржимон изоҳи.*

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/uz/asar/4135> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/4135> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/4135>